

דף ט"ו

למדנו במשנה הערכין המטלטלין בשלשה, הגמרא שואלת, מהם ערכין המטלטלין? אמר רב גידל בשם רב, באומר ערך כלי זה עלי. שלשיתו נותן להקדש את דמיו, כמו שהוא שוה. מפני שאדם יודע שאין אומרים לכלי לשון ערך מפני שאין לו ערך קצוב וגמר בלבו ואמר לשם דמים²⁵⁸. ושואלת הגמרא שהיה צריך לשנות במשנה ערכין של מטלטלין ולא ערכין המטלטלין, ששמע שהערכין הם מטלטלין? ואומרת הגמרא ששונים במשנה ערכין של מטלטלין בשלשה²⁵⁹. רב חסדא אמר אבימי בשם אבימי, מדובר במתפס מטלטלין לערכו, אמר ערכי עלי ונתחייב ערך הקצוב לפי שניו, והיה לו מטלטלין ואמר הרי אלו לערכי וחלה עליהן קדושה. וכשבא לפדותם צריך שלשה להוציאן מיד הקדש. ויש לשנות במשנה מטלטלין של ערכין בשלשה.

ר' אבהו א' בא כהן לגבות מטלטלין רבי אבהו אמר שמדובר באומר ערכי עלי. אם בג' הכהן בא למשכנו ולגבות ממנו מטלטלין בשלשה שמאים, מקרקעות בעשרה²⁶⁰. ואמר רב אחא מדיפתי לרבינא שדברי רב גידל ורב חסדא מובנים צריכים שלשה אנשים כדי להוציא מהקדש, שכיון שחל עליו הקדש לא נוציאנו עד שיפדנו בשויו. אבל מדוע לרבי אבהו צריכים שלשה כדי להכניס להקדש?! ואמר לו שהיא סברה, כמו שכשמוציאים מהקדש צריכים שלשה שמא יטעו ויעריכו את המטלטלין ביותר משויו.

למה כתוב כהן בפדיון בהמה טמאה שנינו במשנה, שרבי יהודה אומר אחד מהן כהן. שאל רב פפא את אביי, לרבי יהודה שאומר שצריכים שאחד מהם יהיה כהן, מובן מה שהתורה כתבה בפדיון בהמה טמאה: **וְהֵעֲרִיךְ הַכֹּהֵן אֹתָהּ** **בְּעֶרְכָּךְ הַכֹּהֵן בְּן יִהְיֶה**. אבל מדוע לחכמים התורה כתבה כן ונשארה הגמרא בקושיה.

י' כהנים בפרשה אחד לגופו וט' שמואל אמר שמה שנינו הקרקעות תשעה וכהן נלמד שכתובים בפרשה עשרה כהנים, בפדיון הקדשות כתוב עשרה פעמים כהן. אחד לגופו, שצריכים כהן. ותשעה פעמים, שבהם נאמר כהן וממעטים ישראל, הם מיעוט אחר מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, ואפילו תשעה ישראל ואחד כהן. והקשה רב הונא

²⁵⁸ שאין אדם מוציא דבריו לבטלה. רש"י.

²⁵⁹ בערכין (דף ה.). מעמידים כר"מ שא' אין אדם מוציא דבריו לבטלה. ותימה שבפ' השולח אמר רב המקדיש עבדו יצא לחירות מאי טעמא גופיה לא קדיש כו', ומשמע שלא כר"מ שאומר שקדוש לדמיו. ונראה שרב אמר בערכין אליבא דר"מ והוא עצמו אינו סובר כן. תוס'.

²⁶⁰ בכת"י ובראשונים לא גורסים כאן קרקעות בעשרה.

בנו של רב נתן שנאמר שצריכים שיהיו חמשה כהנים וחמשה ישראלים. הראשון לגופו והשני הוא מיעוט אחר מיעוט לרבות ישראל. והשלישי בא לגופו שצריך כהן²⁶¹, ורביעי שהוא שני לו הוא מיעוט אחר מיעוט. וכן כולם, אחד דוקא כהן ואחד מרבה ישראל. ונשארה הגמרא בקושיה על דברי שמואל.

הגמרא שואלת על מה ששנינו שאדם כיוצא בהן, כקרקעות, וצריך תשעה וכהן לשומו. האם אפשר להקדיש אדם²⁶²? אמר רבי אבהו, המשנה מדברת באומר דמי עלי. כמו ששנינו בברייתא, האומר דמי עלי שמין אותו כעבד הנמכר בשוק. ועבד הוקש לקרקעות.

הסתפק רבי אבין, מי שהקדיש את שערו העומד להגזוז ובאו פדותו בשוויו. האם שער העומד להגזוז הוא כגזוז ודי בשלשה, או הוא כמחובר דמי ופודים אותו בעשרה? עונה הגמרא, שיש מחלוקת תנאים בדבר. ששנינו, המקדיש את עבדו אין מועלין בו, שעבד הוא כקרקע ואין מעילה בקרקע²⁶³. רבן שמעון בן גמליאל אומר מועלין בשערו, ששערו אינו כגופו והוא כשאר מטלטלין. ותנא קמא ורשב"ג חולקים אם שערו העומד להגזוז²⁶⁴ הוא כגזוז או שאינו כגזוז²⁶⁵. התנא קמא סובר ששער העומד להגזוז אינו כגזוז, ורשב"ג סובר ששער העומד להגזוז הוא כגזוז. וגם בפדיית שערו העומד להגזוז לתנא קמא צריכים עשרה, ולרבן שמעון הוא כגזוז ודי בשלשה.

י' גפנים טעונות מסרת לי והלה אומר ה' ר"מולכאורה גם תנאים אחרים נחלקו במחלוקת מחייב שבועה וחכ"א המחובר לקרקע כקרקע זו. במה ששנינו במשנה רבי מאיר אומר יש דברים שהן כקרקע ואינן כקרקע, ואין חכמים מודים לו. עשר גפנים טעונות מסרתי לך והלה אומר אינן אלא חמש רבי מאיר מחייב שבועה, וחכמים אומרים כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע. ורבי יוסי בר חנינא אמר שנחלקו בענבים העומדות להבצר. רבי מאיר סובר שענבים העומדות להבצר הן כבצורות. וחכמים סוברים שאינן כבצורות. ואומרת הגמרא שאפילו רבי מאיר שאמר שם שענבים העומדות להבצר הן כבצורות, מפני שכמה שישאירו אותן בגפן הן מכחישות. אבל

261 והשלישי בא לגופו שיהיה כהן, שכיון שהתרבה ממיעוט אחר מיעוט שאפילו ישראל כשחזר וכתב כהן כתבו בדוקא ואינו מיעוט אחר מיעוט, שהרי השני אינו מיעוט אלא ריבוי, וכן כולם אחד דווקא, ואחד הוא מיעוט אחר מיעוט. רש"י.

262 ולא מעמידים בעבד שהוא קדוש שלא משמע שמה ששנינו אדם הוא על עבד. או שהקשו אליבא דרב שאמר המקדיש עבדו יצא לחירות. תוס'.

263 כאן משמע שאין מעילה במחובר וכן שנינו במסכת מעילה. וקשה על פי' רשב"ם בהמוכר את הספינה במה ששנינו מועלין בבור שפי' כגון שהצניע חפצים בבור והרי אין מועלים במחובר, אלא י"ל שעקר חוליא מן הבור ונהנה ממנה. תוס'.

264 שכבר שילח פרע וראוי להסתפר. רש"י.

265 אפילו שלומדים את מעילה מתרומה ובתרומה לא אומרים כל העומד לקצור קצור, שלענין זה לא לומדים מתרומה מפני שהכתוב "תמעול מעל" ריבה כמו שאו' במסכ' מעילה. תוס'.

בשערו שכמה שישאירו אותו הוא גודל ומשביח רבי מאיר יודה שאינו כגזוז²⁶⁶.

רובע בכ"ג בין רובע זכר ובין רובע נקבה אסלמדנו במשנה שהרובע והגרבע נידונים אינו ענין לשוכב תנהו ענין לנשכב

בעשרים ושלושה. שואלת הגמרא, מדוע המשנה לא מחלקת בין רובע זכר, שור שרבע אדם זכר לרובע אשה נקבה. שלומדים מהכתובים בפרק ארבע מיתות שהם בסקילה. שור הרובע נקבה נידון בעשרים ושלושה שהרי לומדים מהכתוב בפרשת קדושים: "וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל כָּל בְּהֵמָה לְרִבְעָה אֹתָהּ וְהִרְגָתָ אֶת הָאִשָּׁה וְאֶת הַבְּהֵמָה מוֹת יוּמָתוּ דְמִיָּהּ בָּם" שהבהמה הוקשה בו לאשה, ודיני נפשות בעשרים ושלושה. אבל מנין שצריכים עשרים ושלושה לדון את הרובע זכר? עונה הגמרא, מהכתוב בפרשת משפטים: "כָּל שֹׁכֵב עִם בְּהֵמָה מוֹת יוּמָת". אם אינו ענין לשוכב, לאדם הבא על הבהמה, שכתוב בו מקרא אחר בפרשת קדושים: "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן שִׁכְבָּתוֹ בְּבְהֵמָה מוֹת יוּמָת וְאֶת הַבְּהֵמָה תִּהְרֹגוּ" תנהו ענין לנשכב, למביא בהמה עליו. והכתוב הוציאו בלשון שוכב לידון כשוכב, שכמו שהבא על הבהמה הוא והיא בעשרים ושלושה, שהכתוב הקיש את הבהמה לאדם. אף מביא בהמה עליו שניהם בעשרים ושלושה

267

"השור יסקל וגם בעליו יומת" כמיתת בעלים בכ"ג כן מיתת השור בכ"ג הגמרא אומרת, שלומדים שדנים את שור הנסקל בעשרים ושלושה מהכתוב: "השור יסקל וגם בעליו יומת" כמיתת הבעלים כך מיתת השור. ואמר אביי לרבא, מנין שהכתוב בא ללמד כן²⁶⁸, אולי הוא בא לחייב מיתה לבעל השור²⁶⁹? אמר לו רבא, שאם כן היה צריך לכתוב "השור יסקל וגם בעליו" ולא לכתוב "יומת". אמר לו אביי, צריכים לכתוב "יומת" לדונו בסתם מיתה האמורה בתורה, הנק. כדי שלא נאמר שהכתוב "השור יסקל וגם בעליו" שגם בעליו יסקל? אמר לו רבא, האם אפשר היה להעלות על הדעת שהבעלים יומתו בסקילה?, אם הוא עצמו היה

266 תוס' שואלים ממה שהק' בפ' נערה על מה שא' זיל הב ליה מתמרי דעל בודיא סוף סוף כל העומד לגזוז כגזוז דמי. דצריכי לדיקלא קאמינא, והרי חכ' אינם סוברים סברה זו. וי"ל שהוא מודה שבעל חוב לא גובה מדבר העומד לגזוז, דלא סמכא דעתיה. ועוד פר"ח שהק' שם משום שבפרק הכונס (ב"ק דף נט:): רב פסק כרבי שמעון שא' אכלה פירות גמורים משלמת פירות גמורים ואין שמין אותם אגב שדה, ומשמע שהן כבצורות. תוס'.

267 ומכאן לומדים בפ' ד' מיתות אזהרה לנשכב, מה שוכב ענש והזהיר כו'. והק' תוס' לר' אבהו שחולק שם מנין שנידון בכ"ג?, וכן רבי שמעון שלומד שם שבני נח מוזהרים על כישוף מממה שהוקש לשוכב עם בהמה, וכן לבן עזאי שלומד שמכשף בסקילה. וי"ל שאם משום הקש "איש כי יתן את שכבתו בבהמה" היה צריך להכתב אצל מכשפה, ולכן הכתוב "כל שוכב" מיותר ללמוד נשכב. תוס'.

268 ומוציאים את הכתוב מפשוטו. רש"י.

269 משמע שאם הכתוב בא למיתה לא דורשינן ממנו כמיתת בעלים כך מיתת השור. ותימה הרי ברובע דרשו לעיל מההיקש. וי"ל ששם כתוב אח"כ "בבהמה" להקיש בהמה לאיש אבל כאן כתוב בתחילה "שור" ואח"כ בעלים להקיש בעלים לשור ולא שור לבעלים, אם לא היה הכתוב מיותר. א"ת והרי מריכים את הכתוב "יומת" למיתה בידי שמים בכו שדרשו באלו נערות לפי שמצינו מומתין בידי שמים נותנין ממון ומתכפר להם שנאמר ואם כופר יושת עליו. וי"ל שאם רק למיתה בידי שמים הל"ל "יומת" אבל "יומת" משמע בכ"ד לכן מעמידים למיתה ממש או לכמיתת בעלים כך מיתת השור. אבל גם כשמעמידים אותו לכמיתת בעלים כו' דורשים גם מיתה בידי שמים שאין מקרא יוצא מידי פשוטו. ועי"ל ואימא שבא גם לקטלא ולא למעט מהדרשה של כמיתת בעלים כך מיתת השור. תוס'.

הורג מיתתו בסייף, ואם השורר שהוא ממונו הרג יומת בסקילה שהיא חמורה מכל המיתות.

"מות יומת המכה רוצח הוא" על רציחתו אתה הורגו

שואלת הגמרא, והרי צריכים לכתוב "יומת" להקל עליו, להוציא ממיתת סייף למיתת חנק?

ולפי מי שסובר שמיתת חנק חמורה יותר מסייף, מובן מה שעוקרים את הכתוב מפשוטו ולא מעמידים את הכתוב לחייב את הבעלים מיתת חנק, אבל מה נאמר למי שסובר שחנק קל מסייף? עונה הגמרא, שאי אפשר לומר שהכתוב מחייב את הבעלים מיתה, שהרי כתוב: "אם כפר יושת עליו ונתן פדין נפשו". ואם הבעלים חייב מיתה הרי לומדים מכתוב: "ולא תקחו כפר לנפש רצח אשר הוא רשע למות כי מות יומת" שאינו נפטר על ידי כופר. ושואלת הגמרא אדרבה, נאמר שמשום קושיה זו עצמה התורה כתבה "ונתן פדין נפשו", שהיכן שהוא עצמו הרג לא די לו בתשלום ממון, אבל אם שורו הרג די לו בתשלום ממון, ואם לא ישלם ממון חייב חנק. אלא אמר חזקיה, וכן שנה התנא דבי חזקיה שלומדים שבעל השור אינו נהרג מהכתוב: "מות יומת המכה רצח הוא" על רציחתו אתה הורגו, ואי אתה הורגו על רציחת שורו.

הגמרא הסתפקה, בכמה דיינים נידון בהמה שקרבה להר סיני בעוד שהשכינה שם²⁷⁰ ²⁷¹. האם לומדים שעה מדורות או לא²⁷²? ואמרת הגמרא, ששור סיני נידון בכ"ג, כמה ששנה רמי בר יחזקאל על הכתוב: "אם בהמה אם איש לא יחיה", מה איש בעשרים ושלושה אף בהמה בעשרים ושלושה.

ר"א אומר שכל הקודם להרגם זכה ר"ל א' והוא למדנו במשנה, הזאב והארי הדוב הנמר כשהמיתו יש להם תרבות ויש להם בעלים והברדלס²⁷³ והנחש, מיתתן בכ"ג. רבי אליעזר אומר, כל הקודם להרגן זכה. אמר ריש לקיש, והוא שהמיתו, רבי אליעזר אומר שכל הקודם להרגם זכה כשהמיתו את הנפש, אבל אם לא המיתו לא. ומכאן שהוא סובר שיש להם תרבות, מותר לגדלם מפני שאדם יכול ללמדם שלא יזיקו. ויש להם בעלים, שם בעלים נקרא עליהן ואינם כהפקר ואסור להורגם אם לא

270 שכתוב "אם בהמה אם איש לא יחיה". רש"י.

271 לא היה ספק על איש סיני כמו שמוכח בסמוך אע"ג שהכתוב של "ושפטו העדה והצילו העדה" לא נכתב עדיין כיון שיתרו תקן סנהדראות בסתם תקן גם סנהדרין קטנה נמי לדיני נפשות. וא"ת ומאי מה הנפק"מ בשור סיני מאי דהוה הוה, וכן קשה בפ"ב דמסכת ע"ז במה שימש משה כל ז' ימי המילואים. ושמא הספק היה איך מסבירים את הכתובים כמו בפ"ק דיומא כיצד הלבישן. תוס'.

272 תימה הרי לעיל לא לומדים אפילו דורות מדורות שצריכים את הכתוב לרובע ונרבע ושור הנסקל. וי"ל שיש ללמוד כאן משום שלומדים בפרק נגמר הדין את דיני סקילה מסיני מניין שבדחיה הוא ת"ל ירה מניין שבסקילה ת"ל סקול. תוס'.

273 רש"י מפרש ברדלס פוטי"ש חיה טורפת קטנה כעין נמיה. ותוס' כתבו שלא משמע כן ששמע שהוא עז ביותר ודרכו להמית את האדם. ואפשר שהוא מין נחש. ואבל עדיין יש ברדלס אחר שהרי בבכורות א' אפעה לע' שנה ברדלס לג' שנים. ויתכן שזה שבבכורות הוא פוטי"ש כמו שפירש רש"י כאן וכן בפסחים אם חולדה וברדלס מצויין שם משמע שהיא חיה קטנה כעין חולדה. תוס'.

המיתו²⁷⁴. רבי יוחנן אמר, אף על פי שלא המיתו. ורבי אליעזר חולק על התנא קמא שאומר שכשהמיתו צריכים עשרים ושלושה דיינים לדונם. ואומר שאפילו אם לא המיתו כל הקודם להרגן זכה, וכל שכן אם המיתו. ומכאן שהוא סובר שאין להם תרבות, ואין להם בעלים, אין שם הבעלים חל עליהם, והם כהפקר מפני שלא היה לו לגדלם²⁷⁵.

לר"י כל הקודם זכה לעורם לר"ל ושואלת הגמרא ממה ששנינו במשנה רבי אליעזר זכה לשמים ובברייתא שנינו כר"ל אומר כל הקודם להורגן זכה, ומשמע שנשתכר. לרבי יוחנן שאמר שרבי אליעזר סובר שאין להם בעלים, כל הקודם להרגם זכה בעורם²⁷⁶. אבל לריש לקיש שאמר שיש להם בעלים, למה זכה מי שהרגם, כיון שהמיתו אדם וחכמים אמרו שאין צריכים לדונם בבית דין וכל אחד יכול להרגם, חכמים עשאו כמי שנגמר דינם והם ואיסורי הנאה²⁷⁷? אומרת הגמרא, הזכייה היא שזכה לשמים, שעשה צדקה. ושנינו כדברי ריש לקיש בברייתא²⁷⁸, אחד שור שהמית ואחד בהמה וחיה שהמיתו בעשרים ושלושה. רבי אליעזר אומר, שור שהמית בעשרים ושלושה, ושאר בהמה וחיה שהמיתו כל הקודם להורגן זכה בהן לשמים.

הגמרא שואלת מה ההבדל בין דברי התנא קמא לדעת רבי עקיבא הסובר שמיתת החיות בעשרים ושלושה? עונה הגמרא, שהם חולקים בנחש, לתנא קמא דינו של הנחש כדינם של הזאב והארי הדוב הנמר והברדלס, וצריכים לדונו בעשרים ושלושה. ורבי עקיבא סובר כמותו ככולם חוץ מבנחש שכל הקודם להרגו זכה²⁷⁹.

274 אבל אם המיתו סופם מוכיח על תחילתם שלא אלו בני תרבות, ואין צריכים לדונם. רש"י.

275 ר"ת אומר שיש לגרוס במשנה בב"ק ר"א אומר בזמן שהם בני תרבות אינן מועדים ר' אלעזר שמזכירו אחר ר"מ בגמרא וכאן ר' אליעזר שהוא קודם ר"ע. ועדיין קשה ששם שנינו והנחש מועד לעולם לר"ה וכאן אמר ר"ל והוא שהמיתו אבל לא המיתו לא שיש להם תרבות ויש להם בעלים ואפי' נחש. ושמא יש לחלק שלענין שלא להורגם כל הקודם אמרו כאן שיש להם תרבות ואפי' נחש, אבל לא לענין נזק שלם. ועוד אר"ת ששם תרבות הוא כשגידלם בביתו וכאן תרבות היא בקשורים בשלשלאות שאין להורגם אלא כשהמיתו ואפי' נחש. תוס'.

276 במרובה כולם מודים בחתול שזכה לעורו. תוס'.

277 כמו שקי"ל בפרק שור שנגח שאם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור. רש"י.

278 לא מנו זאת בפ' החולק עם הדברים שהלכה כר"ל משום שנחלקו כאן אליבא דר"א. תוס'.

279 כמו שא' בב"ק הנחש מועד לעולם דברי הכל. רש"י. עיין הערה 18.